

SOSTEn eduskuntavaalitavoite 2

Rakennetaan kasvua investoimalla kaikkien työllisyyteen

Suomeen rakennetaan kasvua investoimalla kaikkien työllisyyteen. Välityömarkkinoita tulee vahvistaa, ja erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevia ja osatyökykyisiä tukea käyttäen entistä vaikuttavampia keinoja.

KIRJAUKSET HALLITUSOHJELMAAN:

- **Vahvistetaan tarvelähtöisiä työmarkkinoita.** Tarvelähtöisillä työmarkkinoilla ihmiset saavat tarpeidensa mukaista tukea – esimerkiksi oikeanlaisia ja oikea-aikaisia palveluita, riittävän toimeentulon turvaavia rahamääräisiä sosiaalietuuksia sekä elämänhallintaa vahvistavaa tukea. Järjestöjen tuottamat valmentavat työvoimapolvet, ihmisten tukeminen vaikeissakin elämäntilanteissa sekä työelämäpolkujen jatkumisen varmistaminen (ns. polutus) ovat keskeistä tarvelähtöisten työmarkkinoiden toimintaa. Turvaamalla näiden toimintojen resurssit ja levittämällä vaikuttaviksi havaittuja toimintamalleja, yhä useampi tällä hetkellä työmarkkinoiden ulkopuolella tai työttömänä oleva pääsee kiinni työhön.
- **Lisätään palkkatuen saamisen mahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille sekä poistetaan osatyökykyisen palkkatuen enimmäiskesto.** Tarvelähtöinen palkkatuen käyttö turvataan pitämällä palkkatukimäärät riittävällä tasolla ja suuntaamalla palkkatukea enemmän osatyökykyisille ja heikossa työmarkkina-asemassa oleville työttömille. Jatkossa palkkatuen keston tulee määräytyä yksilön työllistymistarpeiden mukaan ja se voi olla myös pysyvä. Selvitetään mahdollisuudet maksaa palkkatuki työnantajan sijaan työntekijälle.
- **Asetetaan sosiaalisten kriteereiden, kuten osatyökykyisten työllistämisehdon huomioiminen, velvoittavaksi julkisissa hankinnoissa.** Vahvistetaan osatyökykyisten työllisyyttä jalkauttamalla asiasta tehtyjen selvitysten tuloksia julkisiin hankintaorganisaatioihin.
- **Toteutetaan selvitys Saksan mallin mukaisesta lakimuutoksesta,** joka velvoittaisi työnantajia palikkaamaan vammaisia ja osatyökykyisiä työntekijöitä. Varmistetaan että lakimuutos ei leimaa kaikkia vammaisia henkilöitä osatyökykyisiksi.

Tuetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevia ja vahvistetaan tarvelähtöisiä työmarkkinoita

Suomessa työikäisen väestön määrä on kääntynyt laskuun. Jotta tulevina vuosina kansantalouden kokonaistyöpanos voisi kasvaa, on yhä useamman työikäisen kuuluttava työvoimaan ja vältettävä työttömyys. Vuoden 2018 lopussa Suomessa oli noin 150 000 pitkäaikaistyötöntä, työvoimapolvetuista työttömäksi jäänyttä, palvelusta toiseen palveluun siirtynyttä tai viimeisen 16 kuukauden aikana vähintään 12 kuukautta työttömänä ollutta ihmistä. Vuoden 2017 lopulla 16-64-vuotiaista työkyvyttömyyseläkettä sai yli 200 000 henkilöä. Vuonna 2018 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden suomalaisten määrä kääntyi selvään kasvuun.

Kun Suomessa pohditaan työllisyyden lisäämistä ja työllisyysasteen nostamista, työikäiset pitkäaikaistyöttömät, osatyökykyiset ja työkyvyttömät ovat potentiaalinen joukko. Mikäli tästä joukosta työllistyisi jatkossa pysyvästi esimerkiksi kolmannes, nousisi työllisyysaste nykyisestä yli kolme prosenttiyksikköä. Tämä kuvaa hyvin mahdollisuuksia, joita heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien pitkäaikaistyöttömien, osatyökykyisten ja työkyvyttömien työllistymiseen investoinnissa on.

Keskeistä edellä mainittujen ryhmien työllistymisen kannalta on voimavarojen vahvistaminen sekä työ- ja toimintakyvyn vajeiden korjaaminen.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevilla, osatyökykyisillä ja työkyvyttömillä on monenlaisia yksilöllisiä tarpeita, joihin palvelu- ja etuusjärjestelmällä pitää tulevaisuudessa vastata aikaisempaa paremmin. Ensimmäinen lähtökohta on se, että tämä ihmisryhmä ja heidän erityiset tarpeensa tunnustetaan ja tunnustetaan. Tämän jälkeen on ryhdyttävä toimiin, jotka johtavat työelämäpolulla etenemiseen ja antavat ihmisille riittävää tukea kaikissa työmarkkinoilla eteen tulevilla tilanteilla.

Jotta työllisyyttä voidaan jatkossakin lisätä merkittävästi, on tarvelähtöisiä työmarkkinoita vahvistettava. Tarvelähtöisillä työmarkkinoilla ihmiset saavat tarpeidensa mukaista tukea – esimerkiksi oikeanlaisia ja oikea-aikaisia palveluita, riittävän toimeentulon turvaavia rahamääräisiä sosiaalietuuksia sekä elämänhallintaa vahvistavaa tukea. Tarvelähtöisillä työmarkkinoilla työtä mukautetaan siten, että työstä tulee sopivaa työntekijälle, luodaan työntekemisen edellytyksiä ja huomioidaan myös työnantajien tarpeet.

Tarvelähtöiset työmarkkinat ovat jo olemassa, mutta ne eivät vielä ole riittävän kattavat. Järjestöjen ja kuntien työpajat ja sosiaaliset yritykset ovat keskeisiä toimijoita tarvelähtöisillä työmarkkinoilla. Esimerkiksi järjestöjen tuottamat valmentavat työvoimapalvelut, ihmisten tukeminen vaikeissakin elämäntilanteissa sekä työelämäpolkujen jatkumisen varmistaminen (ns. polutus) ovat tarvelähtöisten työmarkkinoiden toimintaa.

Viime vuosina Suomessa työvoimapolitiikan painopiste on muuttunut siten, että resursseja on kohdennettu entistä enemmän lyhyen aikaa työttömänä olleisiin. Tämä on näkynyt erityisesti palkkatuen kohdentumisessa. Kun palkkatukimäärärahojen taso on kokonaisuudessaan pudonnut vuoden 2014 jälkeen, pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille palkkatukea on ollut tarjolla erityisen niukasti. Järjestöille myönnettävälle 60 prosentin työajan kokonaan kattavalle palkkatuelle on ollut käytössä 3000–4000 keskimääräisen saajan katto. Järjestöihin palkkatuella työllistyminen on tärkeää juuri osatyökykyisille ja vaikeimmassa työmarkkina-asemassa oleville, mutta se on lähes puolittunut vuoden 2014 tasosta.

Tarvelähtöisten työmarkkinoiden palvelut tarvitsevat jatkossa lisää resursseja. Viime vuosien aikana esimerkiksi työvoimapolitiikka avustusta on leikattu tasaisesti, vaikka sillä on aikaisemmin toteutettu heikossa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten tilannetta vahvistavia hankkeita. Myös työpajatoiminnassa resurssipula on ilmeinen, vaikka sen on todettu vaikuttavan positiivisesti etenkin nuoriin.

Ylipäätään työmarkkinoilla pitäisi pystyä tuottamaan enemmän vaikuttavaksi todettuja ja osatyökykyisten sekä pitkäaikaistyöttömien tarpeisiin vastaavia palveluita. Palveluiden vaikuttavuutta on syytä arvioida jatkuvasti ja toimintoja on kehitettävä arviointitulosten perusteella, jotta jatkossa resurssit kohdentuvat paremmin.

SOSTEn suositukset työllisyyden vahvistamiseksi:

- **Vahvistetaan tarvelähtöisiä työmarkkinoita** lisäämällä resursseja järjestöjen, säätiöiden ja kunnallisten työpajojen tuottamiin palveluihin, jotka tukevat osatyökykyisiä ja heikossa työmarkkina-asemassa olevia pitkäaikaistyöttömiä eri työelämäpolun vaiheissa. Juurrutetaan parhaita käytäntöjä, eikä hajauteta palveluiden kenttää uusilla lyhytkestoisilla hankkeilla.
- **Lisätään palkkatuen saamisen mahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille sekä poistetaan osatyökykyisen palkkatuen enimmäiskesto.** Palkkatukea tulee jatkossa olla saatavissa tarvelähtöisesti ja työntekijän tilanteeseen joustavasti sovittaen.
- **Tarkastellaan jatkossa välityömarkkinoiden vahvistamiseen suunnattujen määrärahojen kohdentumista ja vaikuttavuutta arviointien ja tapaustutkimusten avulla.**
- **Tunnistetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevat erityisryhmänä** ja räätälöidään heille tarvelähtöinen palvelukokonaisuus.

Parannetaan osatyökykyisten asemaa työmarkkinoilla

Osatyökykyisten työmarkkina-aseman parantamiseksi tarvitaan aitoa määrätietoista asenteiden muokkausta, yhteistyötä työmarkkina- ja vammaisjärjestöjen kesken ja asian tukemista lainsäädännön keinoin. Osatyökykyisten työllistymisen tueksi on kehitetty useita hyviä toimintamalleja, mutta mallien käyttöönotto valtakunnallisesti on vielä kesken. Palvelujärjestelmää ja tukia tulee yhä kehittää niin, että ne tukevat osatyökykyisten työllistymistä ja työssä jatkamista nykyistä paremmin.

Osatyökykyisen palkkatuki myönnetään enintään 24 kuukaudeksi kerrallaan, vaikka tuen tarve voi käytännössä olla pysyvä. Käytännössä tuki useimmiten myönnetään lain sallimaa maksimiaikaa lyhemmissä jaksoissa. Mekaaninen enimmäisaika tulee poistaa ja selvittää mahdollisuudet maksaa tuki työnantajan sijaan työntekijälle. Valtion talousarviossa tulee myös taata riittävät resurssit palveluille ja tuille.

Kokoaikatyöhön tähtäävä normi ja joustamattomat työajat ja -muodot tekevät vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työllistymisen haasteelliseksi. Tarvitaan enemmän työajan joustoja, osa-aikatöitä ja työnteon muotojen moninaistamista. Julkisten palveluiden tuottamisessa ja hankintojen kilpailuttamisessa on huomioitava entistä paremmin sosiaaliset kriteerit. Tämä mahdollistaa osaltaan työllisyysmahdollisuuksien luonnin vammaisille, osatyökykyisille ja pitkäaikaistyöttömille.

SOSTEn suositukset osatyökykyisten tukemiseen:

- **Jatketaan osatyökykyisten työmarkkina-aseman vahvistamista** painottaen jo kehitettyjen hyvien toimintamallien käyttöönottoa valtakunnallisesti sekä yhteistyön laajentamista työmarkkinajärjestöjen ja vammaisjärjestöjen kanssa.
- **Poistetaan osatyökykyisen palkkatuen enimmäiskesto.** Tuen keston tulee määräytyä yksilön työllistymistarpeiden mukaan ja tuki voi olla myös pysyvä. Selvitetään mahdollisuudet maksaa palkkatuki työnantajan sijaan työntekijälle.
- **Lisätään osatyökykyisten työvoiman kysyntää** työajan joustoilla ja työn mukautuksissa sekä moninaisimmilla työnteon muodoilla.
- **Mahdollistetaan osatyökykyisten työllistymistä** vakiinnuttamalla sosiaalisten kriteereiden, kuten työllistämisehdon, huomioiminen julkisissa hankinnoissa.